

הדפיס וערך – אריה מלכין

לאה, סיפורה של מעפילה

מסע אוניות המעפילים 'הקדושה' ו'כנסת ישראל'

שתי האחיות, אסתר ולאה לבית שפינר, חברות קיבוץ געתון, העפילו במסע הנ"ל בנובמבר 1946. האחיות הצעירה לאה ז"ל, כתבה (בהונגרית) ממחנה המעצר בקפריסין לחברתה יהודית ארנון בבודפשט (לימים, גם היא חברת קיבוץ געתון), את סיפור המסע רב התפוכות.

רקע. ב-8 בנובמבר 1946 הפליגו שתי האוניות מנמל בקאר בצפון החוף היוגוסלבי (כיום קרואטיה) בדרכן לעבר החוף הארץ-ישראלי. באוניה Lochita בת כ-2,000 טון, ששמה הוסב ל'כנסת ישראל', הצטופפו 3,380 מעפילים ובאוניה Agia Anastasia בת כ-600 טון, שכינויה המנהלתי היה 'הקדושה', 456 מעפילים. "על-פי התוכנית... במרחק של יומיים הפלגה מחופי הארץ היו אמורים מעפילי 'הקדושה' לעבור אל 'כנסת ישראל' וספינתם על צוותה [של 'כנסת ישראל'] היתה אמורה לחזור ליוגוסלביה ולהביא עוד מעפילים... ביום שלמחרת ההפלגה התחוללה סערה קשה, מנעו ['הקדושה'] התקלקלו ובגלל תנאי מזג-האוויר היא נסחפה ועלתה על שרטון. למרבה המזל ניצלו כל אנשיה והועברו ל'כנסת ישראל'¹. ראוי לציין שתוכנן להסב את שם 'הקדושה' ל'אבא ברדיצ'ב', לזכרו של הצנחן שנרצח במחנה ריכוז בגרמניה ב-26 בינואר 1945 ומונצח כיום בישוב 'אלוני אבא'.

מרצה, אחותן המבוגרת של לאה ואסתר בקיבוץ עין דור, שהעפילה בספינה 'צאלח א-דין' ב-1944, תרגמה את המכתב מהונגרית לעברית עבור הבנות של לאה. תרגום זה מופיע ברשותה:

שלום לכם,

מצפוני מציק לי ולא נותן לי מנוחה עד שלא אכתוב לכם. אמנם, רק המכתב הראשון קשה, כי אני חייבת לספר את החוויות שחווינו בדרך לא דרך. תאריך היציאה מיוגוסלביה היה 16/ 10/ 46 והגענו לחיפה ב-28/ 10/ 46. בילינו 10 ימים ביוגוסלביה במחנה. חילקו אותנו לצריפים לפי השתייכות תנועתית. קבלנו שמיכות ומזרון ששימשו אותנו בלילה לשינה וביום לישיבה (זיכרונות מאושוויץ!?) הדבר הקשה ביותר היה שלא ידענו מה גורלנו, כמה זמן נישאר ומתי נמשיך בדרך.

סוף סוף הגיע היום, עלינו על האניות בנמל דייגים קטן. הייתה אוניה אחת גדולה ששימשה פעם להובלת פחם, ואוניה אחת קטנה שפעם היתה אונית מלחמה. בסך הכול היינו 4,000 נפש. בקטנה העמיסו כ-450 חלוצים צעירים ובשנייה נסעו הרבה נשים, זקנים וטף. כך יצאנו לדרך.

שבוע ימים לאחר ההפלגה התקלקלו המכונות של אוניתנו הקטנה ונדחפנו לסלעים. כתוצאה מכך האוניה נסדקה בשלשה מקומות והחלה לטבוע. לא הייתה פאניקה והבנים שלנו זרקו חבלים לאי הסלעים ובשרשרת העברנו את המזוודות והחבילות. למרות הסדר, הרבה חבילות נרטבו או אבדו ואלו שהיו בתחתית האוניה נרטבו וזוהמו משמן והתקלקלו. בצד השני של האי עברנו לספינת דייגים שהעבירה אותנו לחוף. בילינו את הלילה ב"אולם התרבות" של העיירה. כאשר האנייה הגדולה התבשרה על התאונה היא חזרה לאסוף אותנו. לא ניתן לתאר איך 4,000 איש הסתדרו בצפיפות הנוראה על האנייה הזו. היה צורך לצמצם חלוקת המים והאוכל כדי שייסיק לכולם. למזלנו, רוב הנוסעים סבלו ממחלת-ים ולא רצו לאכול.

¹. זאב וניה הדרי, מבוא ליומן המבצעים – פאריס 1947' של 'המוסד לעליה ב', עמ' נ"ד-נ"ח.

סוף סוף התקרבו לנומל חיפה וכאן התגליתו על ידי מטוסים אנגליים. עד מהרה שתי אניות-צי אנגליות נצמדו אלינו וליוו אותנו לנמל. כאשר התכוננו לרדת עלו על הסיפון כ-30 חיילים אנגליים ואז התחילה "המלחמה". בהדרכת אנשי ההגנה שליוו אותנו כל הדרך היינו מוכנים לקרב. מצוידים בפחיות שימורים ובקבוקי מים, ועוד. האנגלים לא חסכו בגז מדמיע ואלה שהיו בבטן האנייה החלו להיחנק וברחו לסיפון.

כל המאבק נמשך כ- 90 דקות ומהצד שלנו היו 6 קורבנות [נפלו 2 חללים ו-11 פצועים]. גם לאנגלים היו חללים, היו גם פצועים והיה בלגן גדול. את המלחמה הזאת אנחנו הפסדנו!! הועברנו לשלוש אניות גירוש ושם בדקו אותנו, לקחו תיקים שעונים וסכינים... בכלל, כל ההעברה לא הייתה פשוטה. גרשו אותנו עם זרמי מים (ההרגשה? פעם נוספת.. ה-SS הגרמני!!) שטנו שלושה ימים במים הטריטוריאליים לאורך החוף ובאותו זמן דנו בגורלנו.

סירבנו לכל פקודה של האנגלים ושבתנו רעב, ולבסוף הפלגנו לקפריסין. העבירו אותנו למכונות ואחרי נסיעה קצרה הגענו ל-CAMP [מחנה מעצר]. שוב בדיקות גופניות קפדניות וגם האבקה ב-DDT. פעם נוספת הזיכרונות חוזרים... במחנה היתה לנו פגישה משמחת עם חברים שיצאו לדרך לפנינו מאיטליה והיו כבר ותיקים במחנה. בערב ישבנו כולנו ביחד והעלינו זיכרונות.

עברו חודשיים. האוהלים שלנו ממש על שפת הים, אך אנו מגודרים בגדר כפולה וכל 100 מטר יש מגדל עם פרוז'קטור ושומר אנגלי. המון דגלי כחול-לבן מקשטים את המחנה. אנחנו הגענו בלי ציוד ובלי ביגוד, אבל תפרנו בגדים מהאוהלים כמו ידיו ומהשמיכות תפרנו מעילים. האנגלים חילקו לנו סנדלים ונעליים, גופייה אחת וזוג תחתונים. (אל פחד, היינו מסתדרים בכל מקרה כי חברינו עבדו במחסנים של האנגלים).

בכל אוהל גרים עשרה איש (או חמישה זוגות). הבנים בנו את המיטות והשולחנות, ומעל המיטות יש מקום לסדר בגדים. באוהלים יש אווירה ביתית וקישוטים שאנחנו עשינו. יש מפות ומפיות, פסלים והרבה ציורים של שמוליק כץ והחברה מגובשת. כל יום דומה למשנהו אך אנו מחפשים שינויים ותוכן: לימוד עברית, ספורט, הרצאות ומסיבות יום שישי עם הופעות. אנו שומעים על החיים בארץ מהשליחים. ארגנו "שומריה" עם 1,500 שומרים ושומרות: היו תחרויות והרבה שירה ומדורה עם הופעות. הבנים שלנו עשו פירמידה יפה מאד, והבנות הופיעו בריקוד. זאת הייתה הצלחה כבירה.

במחנה יש עיתון קיר בשלוש שפות: אידיש, רומנית והונגרית. שמוליק מקשט את העיתון. חגגנו את יום השנה של הצבא האדום ושרנו שירים רוסיים ורקדנו ריקודים רוסיים. הגיע כעת משלוח חדש למחנה – אלה ילדים יתומים.. יהיו בעיות חדשות, העבודה רבה.

(-) לאה.